

CANÇON D'ERA GARONA

Mossen Jusèp Condò

**En Plan de Beret neishuda
Tot a fèt jo sò aranesa**

(...)

**Ath pè de Tredòs i tròbi
Es rius d'Aiguamòg e Ruda
E aqui ma fòrça perduda
A recuperar e tornat;
Perque eri se compadissen
de mà doriua praubesa
Eth sòn nòm e sa riquesa
per mòina m'an regalat**

**E tot-en-un còp me torni
fresca, fòrta e arroganta
en veir-me riquesa tanta
brami fòrt coma un leon**

**dera Val d'Aran me cali
pera polida ribèra
qu'ei era mès guapa cunhèra
qu'an es rius de tot eth mon**

(...)

**Quan eth Pònt de Rei trauèssi
Qu'en sò de desesperada,
en veder-me desterrada
dera mia nacion! ...**

**Mès de còp me reviscòli,
recupèri era alegria
e me tròbi en casa mia
en sénter a parlar gascon
(...)
E es mies peades guardi
veigui un paradís florit**

VERD PARADÍS

Max Roqueta

**Un còp èra un flume grand tan larg que l'imatge dau cèu s'i perdiá
dins lo cèu. Veniá de luènh. Cent païses i vojavan son aiga. Mil riussets
fasián cent rius e los cent rius mesclavan sas aigas dins lo flume.**

**Un jorn, un òme de las bocas dau flume remontèt de lòng de la riba,
e, de riu en riusset, venguèt dins una comba montanhòla ont d'òmes
vivián sens saber çò que se passava defòra. E, quand lor parlèt dau
flume grand, li riguèron au nas: « Nòstre riusset es d'aiganèu e bombís
dins sas pèiras, e los manits de tres ans l'encamban tot lo jorn. Nòstre
riusset es un riusset e nos fasètz ben rire amb vòstre flume grand.»**

**Dins una outra comba, coma lor disiá que las aigas de las doas
combas se mesclavan per faire un riu manquèron de l'amalugar « De
qué, li faguèron, nos venètz ensajar de contar que nòstra aiga que
giscla cantanta d'una bauma sacrada ont an parlat los dieus, pòsca
èstre quauqua ren de parièr coma l'aiga de la comba nevosa ?» E
l'emmandèron a còps de pèiras.**

Vocabulari: flume: riu; comba: val; bombís: saute; manits: mainatges; encambar: meter
es cames; amalugar: pataquejar; bauma: còva; emmandar: despedir agressivament.

**Es membres numeraris der Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia
aranesa dera lengua occitana son:**

Jusèp Loís Sans, Angelina Cases, Rosa Maria Salgueiro, Miquèu Segalàs, Jèp de
Montoya, Joan Salas-Lostau, Lourdes España, Maria Elvira Riu, Jacme Taupiac,
Florian Vernet, Patrici Pojada, Bernat Arrous.

ERA AIGUA ena lengua nòsta

Eth Conselh Interacademic de Catalonha, qu'amasse ara Generalitat e as dotze
Acadèmies de Catalonha, organize accions qu'ajuden a crear ua imatge conjunta
e un hilat comun d'interèssi.

Eth Conselh Interacademic a decidit de trabalhar ath torn de "era aigua".
Er Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana s'ahig a
participar enes actes conjunts des Acadèmies de Catalonha per miei dera edicion
d'un triptic commemoratiu deth tractament dera aigua enes lingüistes referents
dera lengua occitana e dera sua varianta aranesa.

Es tèrmes e tèxtes d'aguest triptic an estat revirats e adaptats entà èster comprenuts
e emplegats per aqueres personas qu'empleguen era varianta aranesa. Eth respècte
ara lengua estandard, ara lengua originau des autors e as sues expressions s'a
volut mantier ena mesura adequada.

Val d'Aran, hereuèr de 2016

Generalitat de Catalunya
Generalitat de Catalonha
Conselh Interacademic

Collabòre:

Conselh **Generau d'Aran**

Adaptacion des tèxtes: Jusèp Loís Sans / Imprés: Gràfiques Bobalà / Maqueta: Hug de la Rosa

**INSTITUT
D'ESTUDIS
ARANESI**
Acadèmia aranesa dera lengua occitana

JOAN COROMINES EL PARLAR DE LA VALL D'ARAN

Aigua: era prononciacion varie per tota era Val d'Aran entre [ˈaiɣua], mès sostenguda, e [ˈaiua] mès familiar e ordinària.

Aigua de nòdes ei un licor alcoòlic que se hège en cada casa, damb era clòsca verda des escares (martòc), o damb tota era escara verda, en tot meter-li aguardent e sucre.

Era prononciacion [ˈaiɣa] deth catalan deth nòrd-èst ei estranha en aranés, mès non pas en d'auti parçans de Gasconha [e d'Occitania tota].

Son derivats d' *aigua*:

Aiguat: quan se desbòrden es rius e es sòns afluents pes moltes ploges en tot crear perjudicis.

Aiguau: un canal se ditz mèsalèu *paishèra*, mès tanben (encara que non tant) [aiɣuˈau]. Tanben ei coneishuda ua varianta damb aferèsi [ɣuˈau]. Es dues surtot en toponimia. Ena pregunta de “canal d'irrigation”, es informants, en diden [aiɣuˈau] en Tredòs, *sèquia* en Aubèrt, entara canal gròssa e *aigüèra* o *güèra* entara de distribucion. Aquest darrèr ei molt estenut en Comenge e Coserans.

Aigualada: Condò tanben admet “rosada” en aquest sentit; qu'amassa damb “arròs” semblen èster es mots vertadèrament usuaus en aranés. Se, *aigualada*, non ei que Condò se la portèc deth Palhars o dera Ribagòrça, segurament se tracte d'un mot occitan. En Gessa ei aigua barrejada damb pos que supure d'ua tumoracion non madura. Ua [aiuaˈlada] tanben ac diden en Luishon.

Aigualit: en aranés a eth madeish sens qu'en catalan. Tanben s'emplegue coma maunòm que dan ara gent d'Arties.

Aigüèra: *sèquia* laguens d'ua finca entà distribuir-i era aigua, rèc que distribuís era aigua per laguens d'un prat.

Aigüeron: en plurau *aigüerons*, reguerons verticaus ara aigüèra que gessen de mètre en mètre entà repartir era aigua.

Arrat aigüèr: arrat d'aigua semblant ar arrat taup o arrat bohèr dera tèrra seca.

Aiguaròla: un tipe d'audèth que tanben se coneish coma *griua d'aigua*. Tanben en didem [aiuaˈsɛra]. Ei d'uns 8 centimètres de longada, quan vòle volude era coa, grisa damb eth pieth jaune e va pes lòcs d'aigua en tot hèr banhader (d'aciu er epitèt de *vantairòla* que li dan).

Aiguassèr: era aigüèra entà lauar es siètes (poladèr/puladèr).

Hònt d'Aigüèira: en Tredòs, damb *ei* pregascon.

Adaiguar: regar. Tanben recuelhut coma [adaiuˈa] e [daiɣuˈa].

Aiguavessant: eth versant deth losat.

Aiguamèu.

Aiguamòg: Nòm pròpi, deth afluent esquèr dera Garona que baishe deth Circ de Colomèrs, que tanben s'emplegue en Canejan encara que mens que *lac* o *mojanquèr*.

Aiguanheuar: quèir aigua barrejada damb nhèu.

Aiguardent.

Aigua-senhada: era aigua benedida que se met en *aigua-senhèr*.

LOÏS ALIBÈRT DICTIONNAIRE OCCITAN FRANÇAIS

Derivats d' ***aigua*** (entre parentèsi era forma escrita per Alibèrt)

Hèr es aigües (far las aigas): èster ara fin de quauquarren, acabar, morir.

Recéber era aigua: èster batiat.

Aiguada (aigada): quèir fòrça aigua; provision d'aigua; durada deth foncionament d'un molin d'aigua; lòc a on trovar aigua; part dera montanha a on es prats son regats per hònts.

Aiguadèr, -èra (aigadièr, aigadièra): que preferís era aigua coma beguda; vesilhant dera aigua e dera sua distribucion; poladèr; dubertura ena part baisha d'ua paret entà hèr a gèsser es aigües.

Aiguadina (aigadina): temporau d'aigua petit.

Aiguadós -osa (aigadós, -osa): damb aigua, umid.

Aiguaròl (aigairòl): sèquia petita.

Aiguau (aigal): rosada.

Aigualada, aiguarada (aigalada, aigarada): vin damb massa aigua, lòc umid, ploja massa estenuda.

Aigualàs (aigalàs): part d'un batèu.

Aigualar (aigalar): méter massa aigua.

Aigualós (aigalós): umid.

Aiguanhar, aiguanhejar (aiganhar, aiganhejar): hèr arrosada.

Aiguassa (aigassa): aigua dolenta, aigua trobla.

Aiguassada (aigassada): ploja torrenciau.

Aiguós, -osa (aigós, -aigosa): damb aigua, abundant en aigua

Aigüèr, -a (aguièr, -a): puladèr, riuet des carrèrs.

Aigüejar: lauar diuèrsi còps damb aigua.

Aiguat -ada (aigat, -ada): abundant en aigua.

Aiguabegut, -uda (aigabegut, -uda): dessecat, agotat, eslassat.

Aiguaborint (aigabolhent): aigua que borís

Aiguacorrent (aigacorrent): aigua correnta.

Aiguafòrt (aigafòrt): aigua fòrta, acid nítric; gravat damb aigua fòrta.

Aiguamarina (aigamarina): pèira preciosa.

Aigua-mòrta (aigamòrta): aigua estanhada.

Aiguanafa (aiganafa): aigua de flors d'irangèr.

Aiguaneishent (aiganaissent): aigua de hònt, hònt.

Aiguanegar (aiganegar): banhar massa.

Aiguanhèu (aiganèu): aigua de nhèu; ploja barrejada damb nhèu.

Aiguapendent (aigapendent): versant.

Aiguardent (aigardent).

Aiguardentaire (aigardentaire): destil·laire, comerçant d'alcoòl.

Aiguardentar (aigardentar): destillar.

Aigua-sau (aiga-sal): aigua salada.

Aigua-senhada (aiga-senhada): aigua benedida.

Aigua-senhadèr (aiga-senhadièr): lòc a on se met era aigua-senhada, aigua-senhèr.

Aiguatrebolar (aigatrebolar): agitar-se.

Aiguavèrs (aigavèrs): versant de montanha, pendent, línia de separacion des aigües.

Aiguaviua (aigaviva): Aigua correnta.

FREDERIC MISTRAL LOU TRÈSOR DÓU FELIBRIGE

AIGO, AIO, AIGUE, ÀIGUI, EIGO

Variantes:

Bona aigua (Bono aigo), marrida aigua [aigua dolenta] (marrido aigo), aigua doça (aigo douço), aigua salada (aigo salado), aigua fresca (aigo fresco), aigua borint (aigo bouiènt), aigua cauda (aigo caudo), aigua tèbia (aigo tèbio), aigua clapeta [aigua tèdia] (aigo clapeto), aigua viua (aigo vivo), aigua mòrta (aigo morto), aigua quieta (aigo queto), aigua correnta (aigo corrento), aigua arrestada (aigo arrestado), aigua baisha (aigo basso), aigua fèra (aigo fièro), aigua hòla (aigo folo), aigua sauvatja (aigo souvajo), aigua que hug (aigo que fouito), aigua molinèra (aigo mouliniero), aigua clara (aigo claro), aigua trebla - aigua trebola (aigo treblo), aigua minerau (aigo mineralo), aiguabegut [fatigat] (aigo-begut), aguardentèr [destil·laire](aigo-ardentié), aigua herrada (aigo ferrado), aigua soprosa (aigo souprouso), aigua blanca (aigo blanco), aigua verda (aigo verda), aigua ròsa (aigo roso), aiguamarina (aigo-marino), aiguafòrt (aigo-fort), aigua panada (aigo panado), aigua-senhada (aigo signado), aigua sabonosa (aigo sabounouso), aigua de ploja (aigo de plueio), aigua de sorgent (aigo de sourgent), aigua de ròca (aigo de roco), aigua de nhèu (aigo de nèu), aigua de humèr (aigo de fumeriè), aigua de merluça (aigo de merlusso), aigua de sardina (aigo de sardo), aigua d'arròs (aigo de ris), aigua de mila flors (aigo de milo flour), aigua entàs uelhs (aigo per lis uei)...

Era sciéncia des aigües [idraulica]; es aigües de (Grèus, de Balaru, de Vaqueiras); deth temps des aigües [pendent era inondacion]; era grana aigua [eth riu]; era mala aigua [es aigües poirides]; còp d'aigua [creishuda rapida d'aigua]; git d'aigua [gessuda d'aigua]; hiu d'aigua [gessuda fina d'aigua]; trau d'aigua; riu d'aigua; a cima d'aigua; entre dues aigües; cubèrt a dues aigües; tirar aigua; béuer aigua; hèr aigua; hèr aigua de uelhs; sudar sang e aigua; méter aigua ath sòn vin; vau pas era aigua que beu; dansarie ena aigua; auer bona aigua; joena coma aigua;...

(entre parentèsi era forma escrita per Mistral)

Provèrbis:

**Aigua e pan
vida de can**

**Aigua correnta
bona bevenda**

**Aigua arturada
empodoada**

**Aigua dormenta
aigua pudenta**

**Era aigua borida
sauve era vida**

**Non cau jamès d'ider
d'aquera aigua no'n beuerè**